

Naturvernforbundet
Hordaland

avdeling
Hordaland

NJFF
Hordaland

Plan- og bygningsetaten, Bergen kommune

postmottak.planogbygg@bergen.kommune.no

Bergen, 10. desember 2023

Dette innspillet sendes på vegne av Naturvernforbundet Hordaland, BirdLife Norge avd. Hordaland, og Norges Jeger- og Fiskerforening Hordaland.

Klage på reguleringsplan for Lilandsjordet nord, Bergen kommune

Forum for natur og friluftsliv (FNF) Hordaland viser til kunngjøring av detaljreguleringsplan for Lilandsjordet nord den 18. november 2023 (saksnummer PLAN-2022/20532; arealplan-ID: 65730000), med klagefrist satt til 10. desember 2023. Vi klager med dette på det aktuelle planvedtaket. Siden klagefrist var på en søndag, er den

Vi mener at planvedtaket ikke oppfyller krav som stilles i naturmangfoldloven (nml) §§ 8–12, jf. § 7, og vi mener heller ikke at alle kravene som stilles i forskrift om konsekvensutredninger §§ 19, 21 og 23 er oppfylt i gjeldende planvedtak – i tillegg mener vi at planvedtaket ikke oppfyller krav i forvaltningsloven § 17.

Med bakgrunn i at bruddene er såpass mange og omfattende, og at de *kan* ha virket bestemmende på vedtakets innhold, mener vi at reguleringsplanen må oppheves.

Saken reiser etter vår mening noen prinsipielt interessante problemstillinger, som vi ser frem til at blir kommentert av klageinstansen(e) i den videre behandlingen. Helt overordnet håper vi at både Bergen kommune og Statsforvalteren i Vestland ser positivt på at frivillige organisasjoner bidrar med denne type klager – når det er saker med såpass åpenbare og betydelige feil knyttet til selve saksbehandlingen.

Denne type klager er, slik vi ser det, en viktig del av lokaldemokratiet – siden vi her mener at vi peker på ganske åpenbare juridiske feil ved saksbehandlingen i en sak som har store konsekvenser for fellesverdier som natur og friluftsliv. Det er åpenbart viktig med god rettssikkerhet og god forvaltningsskikk også for disse verdiene.

Vi tar også med at det heldigvis ser ut til å foregå en skjerping på det aktuelle feltet bare i løpet av det siste halve året – etter klagesaker som gjelder fv. 561 Kolltveit–Ågotnes (Sivilombudet), Nye

Samarbeidsnettverk mellom natur- og friluftslivsorganisasjoner
hordaland@fnf-nett.no | Tverrgt. 4-6, 5017 Bergen | 99 62 28 30
organisasjonsnummer 918 407 855 | www.fnf-nett.no/hordaland

Veavågen skole (Sivilombudet og Statsforvalteren i Rogaland), og også saken som gjaldt Fossesjøen, Alver kommune (Statsforvalteren i Vestland).

Hvis Bergen kommune (eller eventuelt senere Statsforvalteren i Vestland) trenger å få tilsendt noen dokumenter som det er henvist til i denne klagen, er det selvsagt bare til å ta kontakt. Her følger en innholdsfortegnelse.

Innhold

Naturmangfoldloven.....	3
Naturmangfoldloven § 7	3
Naturmangfoldloven § 8	5
Rødlistede arter, deres funksjonsområder og verdisetting av naturmangfold	5
Myr	6
Naturmangfoldloven § 9	7
Naturmangfoldloven § 10	8
Naturmangfoldloven § 11	12
Naturmangfoldloven § 12	13
Forskrift om konsekvensutredninger.....	14
Referanser	15

Naturmangfoldloven

Helt overordnet minner vi om naturmangfoldlovens formålsparagraf, som blant annet sier at lovens formål er at naturen, med dens biologiske og økologiske prosesser, tas vare på ved bærekraftig bruk og vern. Vi mener at det er klart at disse prosessene er for dårlig kartlagt og i altfor liten grad vurdert og hensyntatt i den vedtatte planen.

Naturmangfoldloven § 7

Det er naturmangfoldloven § 7 som forteller oss at det skal gjøres vurderinger, bl.a. ut fra kunnskap og redegjørelser som skal fremkomme med bakgrunn i de krav som stilles i naturmangfoldloven §§ 8–12. I Sivilombudets sak som gjelder Nye Veavågen skole – der vedtatt reguleringsplan ble opphevet av Statsforvalteren i Rogaland – oppsummerer Sivilombudet tydelig hvordan naturmangfoldloven § 7 skal forstås¹ (vår understreking):

Ombudet har i flere uttalelser lagt til grunn at nml. § 7 krever at forvaltningsorganet som har vedtakskompetansen, selv skal gjøre en vurdering av hvordan prinsippene i §§ 8-12 gjør seg gjeldende, se blant annet SOM-2018-1219, SOM-2022-1374 og SOM-2022-1377. Prinsippene i §§ 8-12 gjelder mer enn bare sakens opplysning: De har også betydning for selve den avveiningen som finner sted ved avgjørelsen. Kravet i nml. § 7 innebærer ikke bare at det skal fremgå at de aktuelle prinsippene er vurdert, men også hvilken vekt disse skal ha. Det er med andre ord ikke tilstrekkelig at virkningene for naturmangfoldet vurderes av andre organer på andre stadier i prosessen. I reguleringsplansaker er det i første rekke kommunestyret som politisk organ som skal foreta denne avveiningen ved vedtagelse av planen, og ikke kommuneadministrasjonen ved den senere byggesaksbehandling. Ombudet understreker betydningen av dette, da vurderingen og vektingen av prinsippene i naturmangfoldloven nødvendigvis vil påvirke planens innhold.

En forutsetning for gyldige vurderinger og vektinger, er at kravene i naturmangfoldloven §§ 8–12 er oppfylt, noe vi altså mener at de ikke er i denne saken – se de etterfølgende avsnittene som gjelder disse paragrafene.

Men også hvis man ser bort fra at de riktige forutsetningene ikke er på plass, er det vanskelig å finne noen reelle vurderinger og vektinger i tråd med kravene som stilles i naturmangfoldloven, i saksframstillingen fra byrådet. På side 10 – 11 i saksframstillingen står det om *Konflikt mellom ulike mål og omsyn* – og det er her vi finner de reelle vurderingene og vektingene – men som vi altså mener er langt unna kravene til begrunnelse som stilles i naturmangfoldloven § 7, jf. §§ 8–12.

Det står bl.a. følgende på side 10 – 11(vår understrekning):

Konsekvensutgreiinga tok utgangspunkt i situasjonen før det i perioden 2019-2021 blei gitt dispensasjonar til tiltak i planområdet på grunn av akutt behov for å legge til rette for flytting av arealkrevjande næring frå Mindemyren i samband med utbygging av Bybanen til Fyllingsdalen. Tiltaka innebar at jorda i området flytta, og det blei gjennomført masseutskifting. I mellomtida hadde verksemdene som måtte flytte frå Mindemyren etablert seg andre stader. Seinare blei det derfor etablert massedeponi og steinknuseverk på arealet

¹ <https://www.sivilombudet.no/uttalelser/detaljregulering-for-nye-veavagen-skole-klageinstansens-provingsplikt-og-betydningen-av-nye-opplysninger-som-tilkommer-etter-kommunens-vedtak/>

der det var gjennomført grunnarbeid i planområdet. Byrådet sluttar seg derfor til planforslaget i denne delen av planområdet.

Sørvest i planområdet og vest for elveparken er det lagt opp til to utbyggingsfelt (BKB13 og BKB14 i plankartet). Disse felta ligg i sin heilskap på areal som i dag framleis er urørt. Ved oppstart var føremålet med planarbeidet å legge til rette for at arealkrevjande næring kunne flytte frå Mindemyren til Liland for å frigjere areal på Mindemyren til byutviklingsføremål og etablering av Bybane. Dei fleste av desse verksemdene har no flytta til andre stader. Behovet for å regulere arealet til arealkrevjande næring for dette føremålet kan derfor ikkje seiast å vere like prekært som ved planoppstart. Dette kan tale for at felt BKB13 og BKB14 ikkje bør regulerast til utbyggingsføremål, men at arealet blir bevart slik det er i dagens situasjon.

På den andre sida er det framleis eit stort behov for regulere areal til arealkrevjande næring, mellom anna for å frigjere meir areal på Mindemyren. Etter at bystyret i sak 214/19 vedtok at den sørlege delen av felt I/L6 i KDP BLÅE skulle tilbakeførast til LNF-føremål, må areal til næringsføremål bli konsentrert til nord og vest i felt I/L6, som planområdet er ein del av. Vidare vil det å ta ut felt BKB13 og BKB14 kunne få følgjer for gjennomføring av rekkefølgjekrav som er sett i planforslaget. Mellom anna er det for felt BKB10 til BKB14 sett krav om opparbeiding av elveparken før busetnad kan bli tatt i bruk. Elveparken er nødvendig for å kompensere noko for den naturen som blir og har blitt bygt ned som følgje av planforslaget. Dersom felt BKB13 og BKB14 blir tatt ut, blir ansvaret for dette rekkefølgjekravet fordelt på berre to felt.

Samla sett vurderer byrådet at samfunnsnytta ved å regulere alle dei føresleagne utbyggingsfelta veg større enn ulempene for jordvern, naturmangfald og kulturmiljø. Store delar av planområdet er allereie utbygd som massedeponi og steinknuseverk, og ved bystyret sitt vedtak i sak 214/19 blei det gjort ei prioritering om å bevare store delar av felt I/L6 i KDP BLÅE, mot at arealkrevjande næring blir konsentrert i andre område, mellom anna det aktuelle planområdet. For å realisere overordna mål i Kommuneplanens samfunnsdel om den kompakte og attraktive byen, må arealkrevjande næring flytte frå bynære strøk. Det bidrar vedtak av planforslaget til ved at det blir lagt til rette for at arealkrevjande næring kan etablere seg her, og dermed frigjere areal i andre viktige byutviklingsområde slik som Mindemyren. Byrådet viser òg til at det no ikkje ligg føre motsegner frå høyringsinstansar.

Utforminga av den vedtatte reguleringsplanen – herunder nedbygging av de arealene som ikke er utplanert pr. i dag (som vi prøver å redde med den herværende klagen) – er av planmyndigheten altså i hovedsak begrunnet gjennom følgende argument: Den sørlige delen av I/L6 i KDP BLÅE er vedtatt tilbakeført til LNF, og dermed må areal til næringsformål konsentreres til nord og vest i I/L6 – blant annet gjennom den aktuelle reguleringsplanen; dette for å sikre at det er nok areal tilgjengelig for arealkrevende næring som skal flytte fra bynære strøk (dvs. Mindemyren).

I tillegg blir det altså også vektlagt at det å ta ut felt BKB13 og BKB14 vil medføre en for stor belastning for de resterende feltene til å oppfylle rekkekravet om etablering av elvepark. Det «ironiske» i så måte, er at en elvepark i stor grad synes å gå på bekostning av naturverdiene som er der i dag – det virker ikke som at konsekvensene for naturmangfoldet ved å etablere en omfattende elvepark er vurdert etter naturmangfoldloven – og det er i hvert fall ikke vurdert om det ikke er mer hensiktsmessig for naturmangfoldet å redusere utbygging av elveparken, og heller bevare en større del av naturen rundt de to vassdragene (Storeveita og Vetleveita). En enkel sti i området er trolig betydelig mer hensiktsmessig for naturmangfoldet enn en omfattende og arealkrevende gangveg. Fra et naturfaglig perspektiv blir det feil å hevde at etablering av en elvepark er et gode for

naturmangfoldet, når denne parken samtidig må finansieres gjennom å bygge ned de tilgrensende områdene.

De reelle vurderingene som har blitt gjort under utformingen av planen har altså lite eller ingenting med hensyn naturmangfoldet å gjøre, slik naturmangfoldloven krever.

For øvrig foreligger det ingen dokumentasjon på hvor stort behovet er for næringsarealer fra bedrifter som skal flytte fra Mindemyren (eller andre steder). Her er det relevant å vise til at Bergen kommune bommet sist, da de vedtok dispensasjon for Lilandsjordet, under forutsetning av at de trodde at bilforretninger fra Mindemyren ville etablere seg på Mindemyren. Bilforretningene fant seg imidlertid som kjent andre alternativer. Tar man en titt på den aktuelle delen av Fleslandsområdet, ser man også at det finnes enorme arealer med nyplanerte næringsområder som foreløpig ikke er i bruk. De nevnte arealene som skal erstattes på Mindemyren er langt mindre. Det virker ikke som at Bergen kommune har noe begrunnet arealregnskap for behov for næringsområder, og for ledige/regulerte næringsarealer som ikke er i bruk.

På side 11–12 i saksframstillingen fra byrådet står det litt under overskriften *Særleg vurdering av naturmangfold*. Her står det faktisk svart på hvitt at vurderingene også er utdaterte: «Byrådet vil minne om at vurderingane knytt til naturmangfold i stor grad er gjort med utgangspunkt i situasjonen for planområdet før store delar av planområdet blei bygd ut etter dipensasjonsvedtak i 2019–2021:» Vurderingene i tilknytning til naturmangfoldloven på side 11–12 synes for øvrig for en stor del å være av «*pro forma*-slaget» - det vil si uten reell innflytelse på utformingen av reguleringsplanen.

Naturmangfoldloven § 8

Nml § 8 omhandler kunnskapsgrunnlaget som skal ligge til grunn for vedtaket. Kunnskapsgrunnlaget som planvedtaket er basert, dvs. *Konsekvensutredning naturmangfold*, er fra mai 2019, og revidert i juli 2019, det er altså over fire år siden rapporten ble revidert.

Rødlistede arter, deres funksjonsområder og verdisetting av naturmangfold
Konsekvensutredningens alder betyr at den ikke er oppdatert i forhold til den siste rødlista for arter (2021). Dette er ikke nevnt i saksframstillingen fra byrådet, men det er gjort en oppdatering av dette i fagnotatet fra Plan- og bygningsetaten. Her tar vi med at det som gjelder naturmangfold i dette fagnotatet, er å finne på side 7 og 8, og må sies å være svært tynt. I praksis er det konsekvensutredningen for naturmangfold som utgjør planens kunnskapsgrunnlag om naturmangfold – med unntak av at det er nevnt i fagnotatet at artene **grønnfink**, **gulspurv** og **fiskemåke** nå er rødlistet som *sårbar* (ikke *nær truet*, som tidligere). Konsekvensutredningen er altså utdatert med tanke på at dokumenterte arter som **grønnfink**, **gulspurv** og **fiskemåke** er flyttet til kategorien *sårbar* – i tillegg til at **granmeis** har gått fra livskraftig (ikke rødlistet) til *sårbar*. Denne endringen er for øvrig heller ikke med i fagnotatet (granmeis er ikke nevnt der).

Etter Miljødirektoratets verditabell for naturmangfold² vil **områder som er økologisk funksjonsområde for sårbare arter, komme ut med stor verdi for naturmangfold**. At hele eller deler av planområdet faktisk har stor verdi for naturmangfold – etter gjeldende kriterier – kommer altså ikke frem av konsekvensutredningen. Vi mener dette er en alvorlig mangel ved kunnskapsgrunnlaget.

² <https://www.miljodirektoratet.no/ansvarsomrader/overvaking-arealplanlegging/arealplanlegging/konsekvensutredninger/metode-for-utredning/naturmangfold/1.4-sett-verdi>

Når verdisettingen av planområdet og dets delområder ikke er riktig, vil det heller ikke være mulig å få til en riktig beskrivelse av tiltakets konsekvenser for naturmangfoldet.

Når det gjelder andre mangler knyttet til forekomst av rødlistede arter i området, må vi ta med at **sandsvale (sårbar)** ble funnet hekkende inne på det utplanerte området i 2023 (19 reirhull ble observert) (kilder: *Artsobservasjoner* og Terje Hansen, pers. medd.). Sandsvale er altså en truet art og også fåtallig i Bergen kommune. Observasjonen burde vært med som en del av kunnskapsgrunnlaget, og man kan se for seg at et aktuelt avbøtende tiltak ville vært å etablere en sandhaug eller jordhaug i tilknytning til planens grønnstruktur, slik at denne arten kunne da kunne fått en god erstatning til den jord- eller sandhaugen som de hekket i inne på det utplanerte området i 2023.

Til sammen er det altså fem sårbare fuglearters funksjonsområder som ikke har blitt korrekt verdissatt i konsekvensutredningen (sandsvale, gulspurv, granmeis, grønnfink og fiskemåke).

I tillegg ble det observert hekkende **vipe (kritisk truet)** (3 unger) i mai 2019 (jf. *Artsobservasjoner*) i nærheten av planområdet. Her tar vi med at vipene bruker større arealer i hekketiden. Vipeforekomsten burde blitt sjekket ut i planarbeidet, men dette har ikke blitt gjort – og er heller ikke nevnt verken i fagnotatet eller i saksframstillingen – til tross for at vipe nesten er borte som hekkefugl i Bergen kommune nå. Her tar vi med at det aktuelle området heller ikke er en del undersøkelsesområdet til prosjektet Vern vipa i Hordaland (Lars Ågren, pers. medd.), slik at man vet ikke om denne kritisk truede arten fortsatt har tilhold i eller i nærheten av Lilandsjordet. Sterkt truede og kritisk truede arters funksjonsområder skal for øvrig gis svært stor verdi for naturmangfold i henhold til Miljødirektoratets nevnte verditabell for naturmangfold.

I 2019 ble det også observert syngende **gresshoppesanger (nær truet)** i planområdet. Dvs. i nordre del (mot flyplassveien) av området mellom Storeveita og Vetleveita. Gresshoppesanger er også en fåtallig art i Bergen kommune, og kan være en god indikator f.eks. på god insekttilgang i tilknytning til området ved og mellom Storeveita og Vetleveita. Her tar vi med at selve registreringen av gresshoppesanger i *Artsobservasjoner* ikke er plottet nøyaktig, slik det gjerne er i *Artsobservasjoner*, men Terje Hansen (pers. medd.) har vist til at arten ble hørt der hvor vi her har beskrevet. For øvrig er dette en kilde til usikkerhet som er sterkt underkommunisert i mange plansaker – at artsplott i *Artsobservasjoner/Artskart* ofte følger mer overordnede lokaliteter, og at de dermed ikke er plottet der hvor observasjonene faktisk blir gjort.

I sum er det altså store – og herved dokumenterte – mangler knyttet til kunnskapsgrunnlaget som gjelder rødlistede og trua arter og deres funksjonsområder. Dette gjelder vipe (sterkt truet), sandsvale, gulspurv, grønnfink, granmeis, fiskemåke (alle sårbar) og gresshoppesanger (nær truet). Selv om ikke alle disse artene er like aktuelle i forbindelse med verdivurdering (eksempelvis er det ikke mye granmeis-habitat igjen i det aktuelle området), så mener vi at disse manglene som gjelder arter og deres funksjonsområder samlet sett er såpass store at de må få betydning når planens gyldighet nå skal vurderes.

Myr

Etter hva vi kan se, er det også mangler i kunnskapsgrunnlaget når det gjelder myr. Såtemyrane, som lå i det opprinnelige planområdets østre del, var en del av konsekvensutredningen (og dermed kunnskapsgrunnlaget), men ble etter hva vi kan se for en stor del hensyntatt da planområdet ble justert. Dette viser for øvrig også at konsekvensutredningen ikke er oppdatert i forhold til gjeldende plangrense.

Men foruten Såtemyrane, er det tre andre myrområder som vil bli rammet av planen, slik den nå er vedtatt – se figur 1. Disse tre myrområdene (i hvert fall ikke de to som er lengst vest) ser ikke ut til å være en del av konsekvensutredningen/kunnskapsgrunnlaget, og utgjør i så fall en mangel/feil.

Når det gjelder de to vestligste myrpoligonene, så er planområdet utbyggingsområder (altså ikke det som er elvepark/grønnstruktur) vist som rødskravert område. Vi mener at overlapp mellom myr og utbyggingsområdene burde vært en del av kunnskapsgrunnlaget, slik at også disse områdene kunne blitt vurdert som elvepark/grønnstruktur.

Miljødirektoratet har nylig anbefalt et forbud mot nedbygging av myr i Norge, så det er ingen tvil om at de nasjonale miljømyndighetene ser med alvor på nedbygging av myr – både på grunn av myras innhold av karbon og på grunn av naturmangfoldet som lever i og ved myrene.

Figur 1. Myrområder (polygoner) hentet fra NIBIOS kartbase Kilden. Rødskraverte områder viser omtrentlig der det er overlapp med utbyggingsområder i den vedtatte reguleringsplanen. Det store myrområdet i sørøst er Såtemyrane, og var en del av konsekvensutredningen/kunnskapsgrunnlaget – noe vi ikke kan se var tilfelle for de tre andre berørte myrpoligonene. Kartgrunnlag: NIBIO (Kilden).

Naturmangfoldloven § 9

Naturmangfoldloven § 9 omhandler *føre-var-prinsippet* – som først og fremst kommer til anvendelse i de tilfeller der man ikke har nok kunnskap – jf. forrige punkt om naturmangfoldloven § 8.

Ut fra de manglene som vi finner om kunnskapsgrunnlaget, og som vi også mener at planmyndighet selv må være enige i at er reelle (i det minste når de får manglene presentert i den herværende klagen), mener vi at det også må være klart at naturmangfoldloven § 9 ikke har blitt oppfylt, slik loven krever. Blant annet har det ikke blitt tatt «sikte på å unngå mulig vesentlig skade» på de rødlistede artene som vi har nevnt under kapittelet om naturmangfoldloven § 8. Dette skyldes etter

alt å dømme to ting; 1) at flere av artene ikke var en del av konsekvensutredningen/kunnskapsgrunnlaget, og 2) at man i kunnskapsgrunnlaget ikke har gjort noe forsøk på å avgrense de rødlisteartenes funksjonsområder (de rødlisteartene som var en del av kunnskapsgrunnlaget).

Man kan hevde at elveparken er etablert «med sikte på å unngå mulig vesentlig skade» på naturmangfoldet, men som vi har vist er det også andre store naturverdier i planområdet enn de verdiene som er knyttet til området som omfattes av elveparken.

Observasjonen av hekkende vipe fra mai 2019 kan også tjene som et slags eksempel på at føre-var-prinsippet ikke er fulgt. Selv om konsekvensutredningen ble laget i mai 2018, så står det at den er revidert i juli 2019 – altså *etter* at vipene ble observert (her forutsetter vi at observasjonen ble lagt ut i Artsobservasjoner før juli 2019), men etter hva vi kan se står det ingenting om *hva* som ble revidert i 2019 – så det er langt fra sikkert at *Artsobservasjoner/Artskart* ble sjekket på nytt i forbindelse med revideringen. *Hvis* vipeobservasjonen hadde vært en del av kunnskapsgrunnlaget som skal ligge til grunn for reguleringsplanen og dens utforming, så kan man i hvert fall slå fast at hensynet til denne arten (som var *sterkt truet* i 2019, og som var *kritisk truet* da planen ble vedtatt) burde vært preget av en langt sterkere «føre-var-holdning» enn det som har vært tilfelle i reguleringsprosessen.

Vi mener for øvrig at bruddene på naturmangfoldloven §§ 8 og 9 med fordel også kan ses i sammenheng med mangler knyttet til forskrift om konsekvensutredninger §§ 19, 21 og 23 (se side 14–15).

Naturmangfoldloven § 10

Naturmangfoldloven § 10 sier at en påvirkning på et økosystem skal vurderes ut fra den samlede belastningen som økosystemet er eller vil bli utsatt for.

I saksframstillingen (side 12) står det bl.a.:

Det blir vist til at belastninga vil auke betydeleg ved utbygging til næringsføremål, og at det vil verke forstyrrende inn på naturmangfoldet. Det blir vist til at den samla belastninga i denne delen av kommunen er stor med mykje utbygging av arealkrevjande næring og arealkrevjande kommunikasjonsårer. Det blir samstundes vist til at det vil vere skadereduserande dersom store delar av Storaveita kan bevarast.

Til tross for at planmyndigheten her fremhever at den samla belastningen er stor, og til tross for at framtidig belastning på mange måter er kjent gjennom KDP BLÅE, finner vi ingen vurderinger av hvordan konsekvensene av den samla belastningen kan begrenses – med unntak av å bevare Storaveita, som for øvrig heller ikke blir bevart slik den er i dag dersom elveparken blir etablert.

Behovet for en økologisk «korridor» som krysser Flyplassvegen er åpenbart, og burde vært en del vurderingene i tilknytning til den aktuelle planen. En slik korridor er ikke minst viktig for hjort, men om man hadde bygget en ordentlig viltpassasje også over (eller under) Flyplassvegen, ville denne også fått betydning for mange flere arter enn hjort.

I *Konsekvensutredning naturmangfold* er det vist til at det går en trekkvei for hjort over Flyplassvegen (figur 19 i KU; se figur 2 på neste side), som planområdet vil berøre sterkt. I KU konkluderes det – ut fra antall registrerte hjortepåkjørsler, at hjortetrekket som går litt vest for planområdet er større enn det som berøres av planområdet direkte. Dette er basert på at av tolv registrerte påkjørsler på litt

mer enn 7 år, skjedde tre stk. i planområdet (25 prosent) og ni stk. like vest for planområdet (75 prosent).

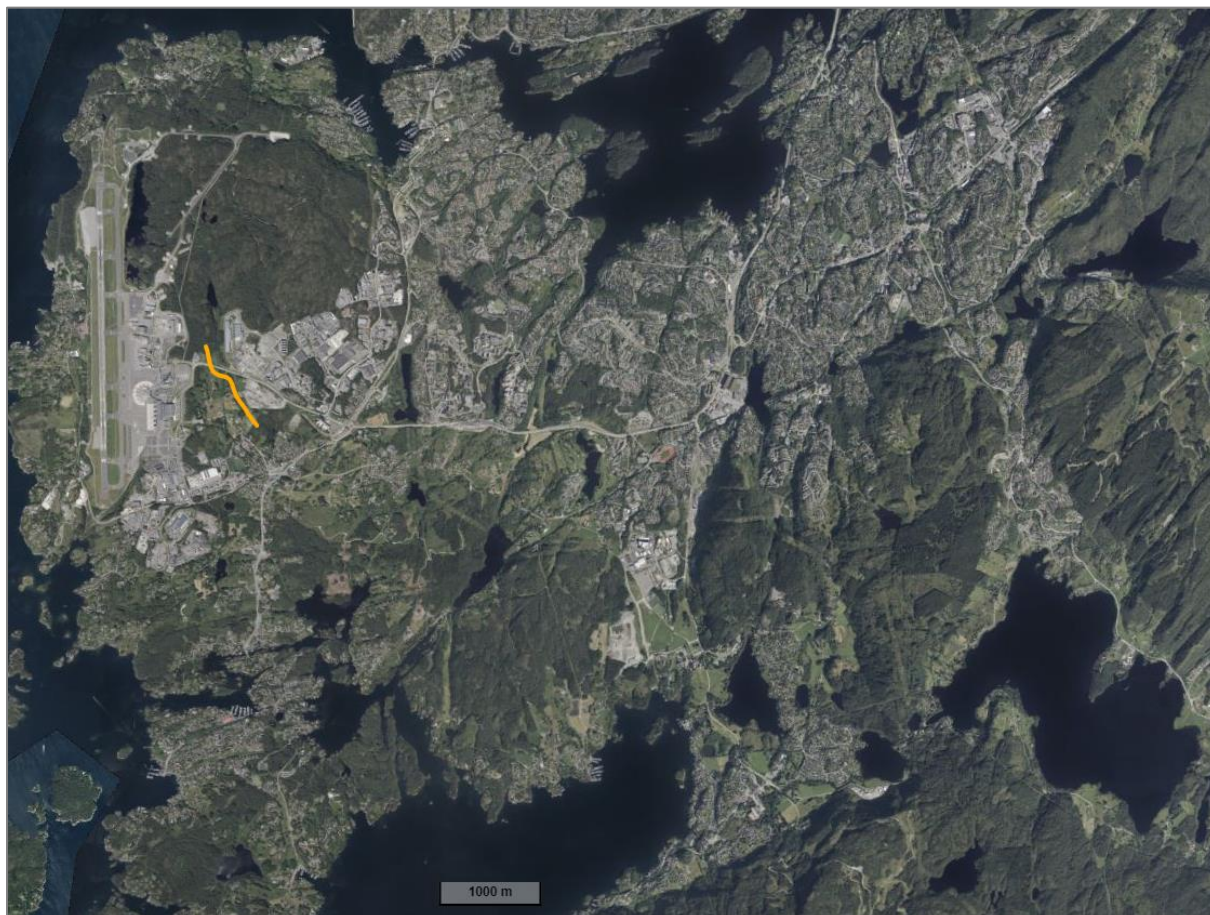
Til tross for et stort antall påkjørsler i og ved området som omfattes av reguleringsplanen, gjør – etter hva vi kan se – reguleringsplanen ikke noe forsøk på å legge til rette for en god økologisk korridor for hjort og annet vilt mellom viltområdet Fleslandsmarka (kategorisert som *viktig viltområde* i Mikkelsen og Søyland (2017)) og andre skogsområder lenger sør og øst i kommunen.

Figur 2. Viktige hjortetrekk har blitt forsøkt gjengitt med grønne linjer, og de røde linjene de mest trafikkerte veiene på det tidspunktet da kartet ble laget – helt tilbake i 2005. Etter 2005 har det foregått massiv utbygging i det aktuelle område (Flesland, Kokstad, Blomsterdalen, osv.), slik at hjortens trekkveier nødvendigvis også har blitt endret siden 2005. Det aktuelle planområdet er markert med blått, slik det var utformet da konsekvensutredningen ble laget. De to oransje koblingene mellom viktige hjortetrekk har vi tegnet inn for å illustrere hvordan de antydde hjortetrekkene fra 2005 bør/må kobles sammen, slik at hjort (og annet vilt) skal kunne bevege seg mellom Fleslandsmarka og de større skogsområdene lenger sør og øst i kommunen, også i fremtiden. Kilde: Modifisert figur etter Steinsvåg og Overvoll (2005).

Etter massiv utbygging de siste tiårene har Fleslandsmarka blitt mer og mer isolert for mange arter (fragmentering av leveområder er som kjent en stor trussel for mange arter), og det aktuelle planområdet er del av det som pr. i dag kanskje er den viktigste økologiske korridoren for hjort mellom Fleslandsmarka og resten av Bergens skogsområder – noe det høye antallet hjortepåkjørsler

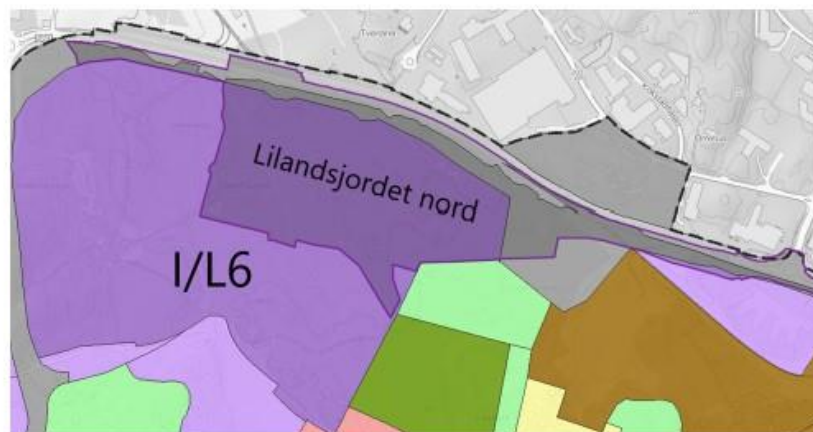
tydelig viser. Ved ytterligere utbygging i tråd med den vedtatte reguleringsplanen og KDP BLÅE, vil Fleslandsmarka bli enda mer isolert som viltområde. **Med bakgrunn i dette mener vi at det er viktig å påpeke at den samlede belastningen for viltet i Fleslandsmarka, inklusiv planområdet og dets influensområde, verken er diskutert eller vurdert i den grad som vi mener at naturmangfoldloven § 10 legger til grunn.**

Figur 3. Fleslandsmarka opp til venstre. Den oransje streken indikerer hvor det bør planlegges en økologisk korridor, som bl.a. inkluderer en trekkvei for hjort. Kart: Statens kartverk / Norgeskart.no.

På neste side har vi i figur 4 klippet ut et lite utsnitt fra Plan- og bygningsetatens fagnotat til den aktuelle reguleringsplanen (datert mars 2023) – dette for å vise mer i detalj hvorfor vi mener at det aktuelle området er – og blir – så viktig som en økologisk korridor, hvis det legges til rette for det i forbindelse med den aktuelle reguleringsplanen.

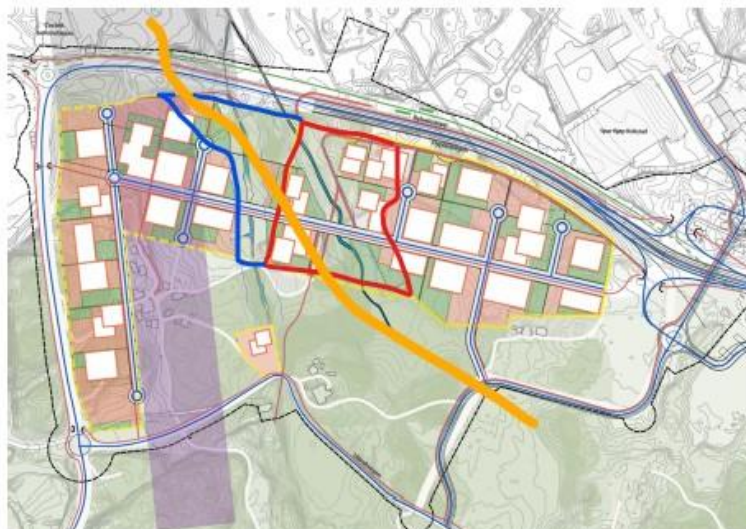
Vi tar også med at det i fagnotatet fra Plan- og bygningsetaten (side 16) er vist til at området der elveparken er planlagt er antatt å få en verdi som økologisk korridor: «Det er i bestemmelsene sikret at elveparken skal beplantes med stedegne arter, og at det skal sikres trekkorridorer for vilt med rikelig innslag av tette, klyngevis forekomster av helårsgrønn vegetasjon (§ 3.3.2.2).» Det er likevel vår mening at området ikke vil få noen verdi som «trekkorridor for vilt» hvis det ikke sikres en korridor slik vi har skissert blant annet i vår figur 4 og 5.

Figur 3. KDP BLÅE

Strategisk planprogram for I/L6 (SPP)

Bystyret vedtok Strategisk planprogram for feltet I/L6 i KDP BLÅE, sak 214/19 i møtet 20.06.2019 (figur 4). Det ble vedtatt at det strategiske planprogrammet skal være retningsgivende for utarbeidelse av fremtidige detaljreguleringsplaner innenfor felt I/L6. Det ble også vedtatt at det skal startes opp offentlig planarbeid med en endring av KDP BLÅE, hvor sørlige del av I/L6 skal tilbakeføres til LNF-formål. Dette er per i dag ikke startet opp.

Figur 4. SPP viser full utbygging av I/L6 med LNF-formål i sør

Figur 4. Utklipp fra fagnotat til den aktuelle reguleringsplanen. Nederst ser vi hvordan I/L6 i KDP-BLÅE er vedtatt bygget ut etter at det strategiske planprogrammet ble vedtatt i juni 2019 (sammenlignet med tidligere er nå en større del i sør (av tidligere I/L6; se øverst) avsatt til LNF. Rødt område viser arealet som ikke allerede er utplanert innenfor det aktuelle planområdet, og blått område viser tilgrensende område som vi mener også bør reguleres til grønstruktur (legg merke til at det meste her ser ut til å være avsatt til grønstruktur (ved Vetleveita), med unntak av helt i nord), for å sikre at dette blir en funksjonell økologisk korridor bl.a. for hjort (oransje strek).

Figur 5. Etter at bybanen ble bygget til Flesland (åpnet i 2017), har forholdene for viltet i området blitt endret, og det mest åpenbare stedet for en funksjonell økologisk korridor er nå like vest for bybanetunnelen. Her mener vi for øvrig at de også bør bygges en viltovergang (markert med rødt) – både av hensyn til vilt/hjort, men også av hensyn til trafikksikkerhet. En slik viltovergang bør inn som et rekkefølgekrav. Oransje strek viser retning på økologiske korridor bort til det aktuelle planområdet. Kartgrunnlag: Kommunekart.com.

Naturmangfoldloven § 11

Naturmangfoldloven § 11 sier at det er tiltakshaver som «skal dekke kostnadene ved å hindre eller begrense skade på naturmangfoldet som tiltaket volder, dersom dette ikke er urimelig ut fra tiltakets og skadens karakter». Paragrafen kommer kanskje ikke til direkte anvendelse i den aktuelle saken, siden det i denne saken er mer snakk om å *la være* å bygge ned deler av planområdet (den delen som ikke allerede er utplanert) – noe som i og for seg *ikke* medfører noen ekstra kostnader for tiltakshaver.

Å *la være* å bygge ned det arealet som ikke allerede er utplanert, medfører selvsagt tap av inntekter for tiltakshaver – og et viktig spørsmål i saken er da om dette tapet av kostnader er «urimelig ut fra tiltakets og skadens karakter». Tatt i betraktning store kunnskapshull og manglende oppfyllelse av flere krav i naturmangfoldloven og forskrift om konsekvensutredninger, mener vi at det er rimelig at den delen av reguleringsplanen som ikke er utplanert, avsettes til grønnstruktur og bevares slik den er i dag.

Når vi først er inne på økonomi, er det rimelig å anta at tiltakshaver har hatt god inntekt på å ta imot, mellomlagre og knuse store mengder steinmasser fra bybaneutbyggingen til Fyllingsdalen på den delen av planområdet som nå er utplanert (rammetillatelse til dette ble gitt i 2022; jamfør nevnte fagnotat fra Plan- og bygningsetaten). Det utplanerte arealet var tidligere et rikt kulturlandskap, og matjorda er nå flyttet til Stend. Alt dette ble utrolig nok gjort uten noen reguleringsplan, kun

gjennom dispensasjon – fordi Bergen kommune (v/ Plan- og bygningsetaten) i 2019 vurderte det dithen at fordelene ved å gi dispensasjon var klart større enn ulempene (jf. plan- og bygningsloven § 19-2). Dispensasjonsvedtaket skal ha blitt begrunnet med at bilforretningene på Minde måtte ha et sted å flytte til når bybanen skulle bygges på Mindemyren og området skulle transformeres til blant annet bolig³. I ettertid viste det seg at bilforretningene hadde funnet seg andre steder å flytte til, blant annet til Kokstad.

Det må kunne stilles spørsmål ved om dispensasjonsvedtaket i det hele tatt var gyldig, når det altså viste seg at det ikke var noe akutt behov for tomter til bilforretninger. Det var altså ingen samfunnsmessige fordeler eller nytte av å gi dispensasjonen – mens de negative konsekvensene for matjord og miljø er udiskutable.

Det står for øvrig i plan- og bygningsloven § 19-2 at «dispensasjon kan ikke gis dersom [...] nasjonale eller regionale interesser, blir vesentlig tilsidesatt» og det står også at det ved dispensasjon skal legges særlig vekt på konsekvenser for helse, miljø, jordvern, sikkerhet og tilgjengelighet. Det ble gitt tillatelse til å flytte inntil 41 000 m³ matjord og 12 000 m³ torv.

Naturmangfoldloven § 12

Når det gjelder nml § 12 står det her at det skal tas utgangspunkt i «lokalisering, som ut fra en samlet vurdering [...] gir de beste samfunnsmessige resultater». Vi mener at denne type vurderinger ikke på noen som helst måte har blitt gjort av planmyndigheten – f.eks. mener vi at planmyndigheten burde ha vurdert de samfunnsmessige resultatene ved å bygge ut kun den delen av planområdet som nå allerede har blitt utplanert.

Her må vi ta med at det i tillegg til store naturverdier også er store mengder matjord som må flyttes hvis man skal bygge ut i tråd med den vedtatte reguleringsplanen. Vi kan ikke se at det har blitt gjort samlede vurderinger av fordeler og ulemper – der fordelene er knyttet til tiltakshavers økonomi, og eventuelt tilbudet av næringstomter i området, og der ulempene er knyttet til store negative konsekvenser for naturmangfold, landbruk og matjord.

Det alternativet som ble utredet i konsekvensutredningen var et såkalt null-alternativ, der det ikke ble bygget ut noe som helst. Det betyr at det har ikke blitt uredet et reelt alternativ, slik situasjonen i planområdet var ved vedtakstidspunktet – siden omtrent to tredjedeler av planområdet nå er utplanert. Vi mener at et alternativ der man vurderer å ta vare på det meste av det som i dag er natur innenfor planområdet (på en måte nullalternativet ut fra dagens situasjon i planområdet), også skulle ha vært vurdert – jamfør blant annet forskrift om konsekvensutredninger (kuf) § 19.

I kuf § 19 står det blant annet at «valget skal begrunnes mot de ulike alternativene». Det alternativet (null-alternativet) som den vedtatte planutformingen har blitt begrunnet mot er som nevnt ikke lenger et realistisk alternativ.

³ <https://www.bt.no/politikk/i/y6rVzr/valg-2023-bergen-kommune-satte-reglene-til-side-og-ofret-matjorden-paa-liland-saa-ombestemte-bilselgerne-seg>

Figur 6. Det allerede utplanerte området er omtrent 75 dekar, mens omtrent 43 dekar av planområdet er intakt (rødt omriss). Over 30 dekar av de 43 dekarne er avsatt til utbyggingsformål, mens omtrent 12 dekar er avsatt til grønnstruktur (for en stor del en elvepark). Hvis reguleringsplanen blir realisert slik den nå er vedtatt, vil det måtte flyttes store mengder matjord og flere rødlistede og truede arter blir negativt påvirket. Det har av planmyndigheten ikke blitt gjort noen samlede vurderinger av de beste samfunnsmessige resultatene – og i hvert fall ingen slike vurderinger som tar i betraktning områdets faktiske verdi for rødlistede arter mm. Rød stiplet linje angir det vi mener er det maksimale området som kan utbygges – helst ser vi at hele området med rødt omriss bevares slik det er i dag. Kartgrunnlag: kommunekart.com.

Forskrift om konsekvensutredninger

Forskrift om konsekvensutredning § 21 omtaler bl.a. faktorer som konsekvensutredningen skal identifisere og beskrive. Også samlede virkninger skal vurderes. Etter vår mening er det mangler i konsekvensutredningen når det gjelder både naturmangfold (dokumentert tidligere i denne klagen) og klimagassutslipp. Når det gjelder manglende oppfylging av krav som ligger i kuf § 19, se forrige side i denne klagen.

Vi mener også at planutformingen bryter med kuf § 23, siden man ikke i tilstrekkelig grad har greid å «kompensere for vesentlige skadevirkninger for miljø og samfunn» - blant annet gjennom å regulere inn en funksjonell økologisk trekkvei for bl.a. hjort.

Det er også nyttig å minne om hensikten med forskrift om konsekvensutredninger – jf. § 1: «Formålet med forskriften er å sikre at hensynet til miljø og samfunn blir tatt i betraktning under forberedelsen av planer og tiltak, og når det tas stilling til om og på hvilke vilkår planer eller tiltak kan gjennomføres.»

Når det er såpass store mangler knyttet til naturmangfoldloven §§ 7–12, blir det etter vår mening umulig «å sikre at hensynet til miljø og samfunn blir tatt i betraktning» under forberedelsen av

planen, og også umulig å ta stilling – på et juridisk riktig grunnlag – om og på hvilke vilkår den aktuelle planen kan gjennomføres.

Miljøverndepartementet kom i 2011 med en uttalelse om hvordan saker som omhandler plan- og bygningsloven og naturmangfoldloven skal behandles (publisert i Planjuss 1/2012 side 4). Her fremgår det at «jo mer og verdifullt naturmangfold som berøres, desto grundigere må saken vurderes etter loven». Dette er et viktig prinsipp som forvaltningen skal følge, og som også Sivilombudet har støttet seg på ved flere uttalelser som gjelder naturmangfoldloven (ref. Åkra sør Veakrossen⁴). I den aktuelle planen er det i vår klage dokumentert at det handler om funksjonsområder til flere truede og rødlistede arter – og også et viktig landbruksområde (store mengder med matjord må i så fall flyttes) og myrområder – utbygging av myr- og landbruksområdene vil også medføre store klimagassutslipp, bl.a. gjennom transport av flere tusen kubikkmeter med matjord, der anslått mengde matjord som må flyttes er mellom 9000 og 22 000 m³. Vi kan ikke se at disse konsekvensene har blitt utredet i konsekvensvurderingen, og heller ikke at de har vært en tilstrekkelig del av planmyndighetens vurdering av hva som samlet sett vil gi de beste samfunnsmessige resultater.

Kort oppsummert mener vi at kunnskap om tiltaket og dets konsekvenser for miljø og samfunn, ikke er utredet i tråd med de alle de krav som stilles i gjeldende forskrift om konsekvensutredninger. Vi mener også at det ikke er usannsynlig at disse feilene kan ha virket bestemmende på planvedtakets innhold – og dermed at forvaltningsloven § 41 ikke kommer til anvendelse i denne saken.

Referanser

Mikkelsen G og Søyland A. 2017. Viltet i Bergen. Kartlegging av viltområder og status for viltartene – Bergen kommune. *Bymiljøetaten. Rapport*. 66 s. + vedlegg.

Steinsvåg MJ og Overvoll O. 2005. Viltet i Bergen. Kartlegging av viktige viltområder og status for viltartene – Bergen kommune og Fylkesmannen i Hordaland. *MVA-rapport 2/2005*. 49 s. + vedlegg.

Vennlig hilsen,

Forum for Natur og Friluftsliv (FNF) Hordaland

v/ koordinator Gunvar Mikkelsen

Forum for Natur og Friluftsliv Hordaland er et samarbeidsforum for natur- og friluftslivorganisasjoner i Hordaland, som arbeider for å ta vare på natur- og friluftslivinteressene. Per i dag er det tolv organisasjoner tilsluttet FNF Hordaland: Bergen og Hordaland Turlag (DNT), Naturvernforbundet Hordaland, Norges Jeger- og Fiskerforbund Hordaland, Bergen og Omland Friluftsråd, Friluftsrådet Vest, BirdLife Norge avd. Hordaland, Hordaland fylkeskystlag, Norsk Botanisk Forening Vestlandsavdelingen, Syklistenes Landsforening Bergen og omegn, Voss Utferdslag (DNT), Voss Kajakklubb og Hordaland krins av Norges Speiderforbund. Sammen representerer organisasjonene rundt 47 000 medlemmer.

⁴ <https://www.sivilombudet.no/uttalelser/32600/>